

Використання програмного забезпечення в аудиті

У статті досліджено питання проведення аудиторських перевірок із застосуванням сучасних інформаційних систем. З'ясовано особливості аудиту в середовищі застосування інформаційних технологій. Визначено переваги і недоліки аудиторського програмного забезпечення.

аудит, програмне забезпечення, комп'ютерне забезпечення, аудиторські комп'ютерні програми, програмні продукти

Постановка проблеми. Розвиток автоматизованих інформаційних систем сприяв впровадженню комп'ютеризованої форми обліку переважної більшості суб'єктів господарювання. Комп'ютеризація обліку не впливає на застосування елементів методу бухгалтерського обліку, а лише змінює технологію обробки облікової інформації. Проте методика аудиту безпосередньо залежить від способу обробки підприємством облікових даних. При цьому не змінюється загальна мета, завдання перевірки, основні аудиторські процедури. Мета аудиту та основні елементи його методології при проведенні перевірки в системі комп'ютерної обробки даних зберігаються. Однак наявність комп'ютерного середовища суттєво впливає на процес вивчення аудитором системи обліку економічного суб'єкту та супутніх йому засобів внутрішнього контролю. У зв'язку з цим розрізняють аудит поза комп'ютерним середовищем, тобто на підприємстві з ручною технологією обробки інформації, та аудит в середовищі комп'ютерних інформаційних систем. При цьому аудиторська перевірка може здійснюватися як без використання спеціалізованих комп'ютерних програм, так і за їх допомогою. Зовнішній аудит в умовах автоматизації бухгалтерського обліку має особливості в технології і методах перевірки. Такі особливості полягають у вимогах до знань аудитора, у варіантах застосування комп'ютера в роботі аудитора, в аудиторських процедурах.

Метою даної статті є дослідження особливостей проведення аудиту в середовищі застосування комп'ютерних технологій, переваг і недоліків систем автоматизації аудиту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми впливу комп'ютерних систем на процес проведення аудиторської перевірки, застосування програмного забезпечення в аудиті висвітлюються у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, зокрема в роботах Івахненкова С., Завгороднього В., Білухи М., Редько О., Давидова Г., Рудницького В.С., Соколова Д., Романова А. та інших. Проте дослідження сучасного стану практики аудиторської діяльності дозволяє стверджувати, що недостатньо уваги приділяється проблемам використання комп'ютерних інформаційних технологій, зокрема спеціалізованого програмного аудиторського забезпечення для вдосконалення аудиторського процесу зокрема, та аудиторської діяльності загалом.

Виклад основного матеріалу досліджень. Згідно з МСА 401 «Аудит у середовищі комп'ютерних програм», який використовується при проведенні аудиту в умовах комп'ютеризації на підприємствах України, комп'ютерне інформаційне забезпечення існує за умови, що об'єкт господарювання застосовує комп'ютер будь-

якого типу або розміру для обробки фінансової інформації, важливої для аудиторської перевірки, незалежно від того, ким використовуються комп'ютер: даним суб'єктом господарювання чи третьою особою. У цьому нормативі вказується, що мета і сфера діяльності аудитора не змінюються, коли йдеться про перевірку середовища електронної обробки даних. Використання методів аудиту за сприяння комп'ютера необхідне тоді, коли відсутні вхідні документи і неможливо простежити повний хід операцій, а також тоді, коли ефективність аудиту можна значно поліпшити використанням спеціальної комп'ютерної аудиторської програми. Зазначений норматив описує два загальних методи – програмне забезпечення комп'ютера та тести, що використовуються для всіх типів аудиту за сприяння комп'ютера.

На сьогодні програмне забезпечення в роботі аудиторів представлено пакетами прикладних програм і проблемно-орієнтованого призначення та спеціальними інформаційними програмами.

Виділяють кілька рівнів застосування комп'ютера в роботі аудитора:

- формування робочих документів аудитора, підготовка запитів, оформлення результатів аудиту;
- пошук і обробка інформації в правовій базі;
- визначення рівня суттєвості, аудиторської вибірки, розрахунок аудиторського ризику.

При цьому аудиторами використовуються такі прикладні програми, як Microsoft Word, Microsoft Excel, спеціальні аудиторські програми та Інтернет-сайти законодавчої та нормативної бази з питань діяльності та обліку суб'єктів господарювання. Комп'ютерних програм з автоматизації облікових робіт значно більше, аніж програм з автоматизації аудиту, оскільки контрольні функції автоматизувати значно складніше, ніж функції обліку. Цим, зокрема, пояснюється низький рівень їх використання в роботі аудитора. Практика діяльності аудиторських фірм Кіровоградської області свідчить, що передумови зниження працемісткості аудиторської роботи та підвищення якості надання аудиторських послуг за рахунок автоматизації не реалізуються, насамперед через відсутність розробленого програмного забезпечення цієї сфери. За даними анкетного обстеження, яке охоплювало 90 % аудиторських фірм регіону лише 10 % використовують в роботі спеціалізовані аудиторські прикладні програми. В переважній більшості випадків перевірка обмежується візуальним оглядом бази клієнта.

Найпоширенішими вітчизняними програмами для використання аудиторами при проведенні перевірок є такі програмні продукти, як Prime Expert, Audit Expert, Project Expert, AuditXP «Комплекс Аудит», «ИНЕК:АФСР», «АБФІ-Предприятие». Аналіз технічних можливостей вказаних програмних продуктів засвідчує пріоритетність використання спеціалізованих аудиторських програм Audit Expert, AuditXP «Комплекс Аудит» зважаючи на те, що вони враховують специфіку аудиторської діяльності, дозволяють отримати всю необхідну інформацію та виконати необхідні розрахунки для ефективної аудиторської перевірки. Програми містять вбудовані алгоритми розрахунків, планування, формування, аналізу вибірки, вибір виявлених порушень і автоматичної побудови результатів аудиту за його розділами та аудиторського висновку, проте відрізняються функціональністю: переліком базових функцій, засобів їх розширення та додатковими властивостями. Важливим питанням є вибір програми, в якій найбільш повно реалізуються необхідні функції та яка є найбільш ефективним засобом для проведення аудиту підприємств конкретної сфери діяльності.

Основними перевагами застосування спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення є:

- якісне планування аудиторської перевірки та скорочення кількості аудиторських процедур;
- зменшення трудомісткості робіт;
- підвищення якості проведення аудиту;
- скорочення термінів перевірки;
- здійснення поглибленого дослідження стану обліку суб'єкта господарювання та оцінки системи внутрішнього контролю;
- можливість оцінки рівня аудиторського ризику і суттєвості помилок та чіткої організації і методики проведення аудиту;
- контроль якості аудиторської перевірки.

Програмні засоби дозволяють аудитору здійснити тестування розрахунків, робити перерахунки і зіставляти отримані результати з нормативними даними, встановити відхилення, з'ясувати їх причини і запропонувати заходи щодо поліпшення облікової та аналітичної роботи, прийняття своєчасних управлінських рішень.

На теперішній час підприємства різних сфер галузевої діяльності (банки, страхові компанії тощо) приділяють значну увагу питанням використання програмного забезпечення з аудиту. Проте в галузі інформаційних технологій досконалого програмного продукту, який дозволяв би максимально автоматизувати роботу аудиторів не розроблено. Існуючі програмні продукти мають ряд суттєвих недоліків, серед яких:

- значна кількість процедур аудиту, не всі з яких використовуються в практичній роботі аудитора;
- формалізована послідовність аудиторських процедур;
- жорстка методика аудиторської перевірки, що не може враховувати специфіку діяльності кожного підприємства, досвід і вміння аудитора;
- відсутність можливостей оновлень конфігурацій програм у зв'язку з постійними змінами законодавства, яке регламентує методику бухгалтерського та податкового обліку;
- висока вартість програмних продуктів, що значно перевищує корисний ефект від їх використання.

Враховуючи специфіку роботи аудитора, вимоги до аудиторського програмного забезпечення можуть бути наступними:

- наявність ефективних засобів контролю операцій, який має здійснюватися не лише у момент оформлення документів чи бухгалтерських записів (як це відбувається в бухгалтерських програмах), а й у міру потреби;
- гнучкість, тобто здатність налаштовуватися на специфіку підприємства конкретної галузі, зважаючи на відмінності облікової політики, форм звітності, плану рахунків тощо. В комп'ютерних аудиторських системах мають враховуватися не лише загальні вимоги і стандарти аудиту, а й особливості обліку підприємства-клієнта;
- ергономічність – наявність засобів для зручного введення облікових даних, оперативного і доступного формування звітів. Тобто, програма має враховувати обмежені знання аудитора в галузі комп'ютерних технологій (знання програміста, оператора);
- тісний зв'язок з бухгалтерськими програмами на рівні баз даних;
- простота освоєння, професійна оперативна підтримка з боку розробників програмного продукту у зв'язку з плінністю законодавчого поля.

Комп'ютеризація аудиторської діяльності повинна передбачати розробку та впровадження в аудиторську практику програмних продуктів, які б забезпечували автоматизацію виконання завдань з надання впевненості щодо різних об'єктів аудиту і супутніх послуг та включали б можливості експертних систем.

Розробка аудиторського програмного забезпечення є досить важким процесом, який потребує значних фінансових витрат, проте із запровадження в дію Податкового кодексу України програмний продукт може стати більш доступним за ціновими параметрами. ПКУ розширив перелік операцій, які не є об'єктом оподаткування ПДВ. Згідно зі ст. 196.1.14 з 1 січня 2011 р. послуги з розроблення, постачання та тестування програмного забезпечення, з оброблення даних та надання консультацій з питань інформатизації не є об'єктом оподаткування податком.

Проводячи аудит в комп'ютерному середовищі, аудитор має оцінити стан та перспективи застосування підприємством сучасних інформаційних технологій. При цьому аудитору слід оцінити якість застосовуваних програмних продуктів, рівень підготовки користувачів програм, технічне обслуговування та технічну підтримку програм, рівень розподілу обов'язків та відповідальності при користуванні базою даних, доступ до паролів, стандарти захисту даних, захист від вірусів.

Програма проходження практик студентів спеціальності 050106 «Облік і аудит» в обов'язковому порядку має включати дослідження студентами програмного забезпечення підприємства-базису практики: описання програми з автоматизації облікового процесу, або за її відсутності надання короткої характеристики існуючих програмних продуктів для обробки облікових даних та пропозицій щодо запровадження найбільш прийнятної програми, виходячи з особливостей організації діяльності та обліку бази дослідження. Доцільним є розгляд питань застосування програмного забезпечення аудиту підприємства, обраного для дослідження, виходячи з аналізу та оцінки характеристик спеціальних аудиторських програм, що визначають їх можливості та враховують потреби конкретного підприємства.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

- аудит в комп'ютерному середовищі – якісно новий рівень аудиту, що досить стрімко розвивається і набуває все більшого розповсюдження, особливо на підприємствах, що застосовують комп'ютеризовану форму обліку;
- сучасні програмні аудиторські продукти потребують вдосконалення згідно вимог, яким вони мають відповідати;
- при проведенні аудиту в умовах автоматизованої обробки облікової інформації аудиторами до індивідуальних завдань доцільно включати питання з перевірки ефективності застосування конкретного програмного продукту та правильності обробки інформації;
- в найближчому майбутньому необхідність проведення аудиту в комп'ютерному середовищі стане актуальною для всіх діючих аудиторських фірм і аудиторів, які намагаються зайняти певне місце на ринку аудиторських послуг та отримати конкурентні переваги в наданні послуг в сфері інформаційного аудиту.

Нові комп'ютерні технології обробки інформації в аудиторському процесі сприятимуть удосконаленню інтелектуалізації аудиту та науковому обґрунтуванню його висновків.

Список літератури

1. МСА № 401 «Аудит у середовищі комп'ютерних інформаційних систем» / Стандарти аудиту та етики Міжнародної федерації бухгалтерів: станом на 1 січня 2007 р. – К.: ТзОВ «Парітет-Інформ», 2003. – 1015 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI.
3. Івахненко С. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту. – К.: Знання, 2006. – 350 с.
4. Романов А.Н. Компьютеризация аудиторской деятельности: Учебное пособие для вузов / А.Н. Романов. – М.: Аудит: ЮНИТИ, 1996. – 270 с.

5. Савченко В.Я. Аудит: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 322 с.
6. Усач Б.Ф., Душко З.О., Колос М.М. Організація і методика аудиту: Підручник. – К.: Знання, 2006. – С. 85.
7. Івахненко С. Аудиторське програмне забезпечення для аналізу даних: перший український досвід / с. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 38-44.
8. Івахненко С. Автоматизація аудиту в Україні та світі: підходи і програмне забезпечення / с. Івахненко // Аудитор України. – 2007. – № 3. – С. 19-25.
9. Кушнар'єв А. Проблеми автоматизації аудиту / А. Кушнар'єв // Аудитор України. – 2007. – № 8. – С. 5-7.

Русина Н.В.

Использование программного обеспечения в аудите

В статье исследованы вопросы проведения аудиторских проверок с применением современных информационных систем. Определены особенности аудита в среде применения информационных технологий. Выяснено преимущества и недостатки аудиторского программного обеспечения.

N. Rusina .

The user of computer software in audit

The article considers the essence and role of internal audit in corporate companies. The peculiarities and principles of organizing internal audit are found out. The expediency of introducing internal audit into the system of corporate management is grounded.

Одержано 06.10.11